

Intensitate sau tonalitate?

M-am dus din nou cu gândul la Cehov. Și de data aceasta, datorită spectacolelor cu *Noile suferințe ale tinărului W* de Ulrich Plenzdorf (piesă pusă în scenă la teatrul „Bulandra” de Olimpia Arghir) și cu *Bucătăria* de Arnold Wesker (pusă în scenă la Studioul Institutului de teatru de Ioan Ieremia). Reprezentațiile, datorate unei tinere regizoare și unui student-regizor în anul IV, au ales lucrări dramatice de densă sursă realistă. Ceea ce m-a făcut să rememorez cu plăcere cuvintele ironice și pline de miez ale lui Anton Pavlovič Cehov dintr-o scrisoare, de la 15 ianuarie 1887, adresată Mariei Vladimirova Kisseliova: „Scritorul trebuie să-și depășească dezgustul și să-și murdărească imaginația cu noroiul vieții”.

Cei doi proaspeți directori de scenă, care și-au ales în mod evident textele, ținând seama de o bună predilecție pentru poezia realistă, au compus în convență cu această productivă predilecție artistică reprezentații foarte diferite și interesante.

Ei au părut, de la început, în dezacord cu lectura simplă a unei formulări folosite de cunoscutul teoretician de teatru american John Gassner în *Form and idea in modern theatre* („Formă și idee în teatrul modern”): „Este necesar, odată pentru totdeauna, să se rezolve contradicția dintre real și teatral”. Fiindcă, această contradicție este numai aparentă și poate figura numai dacă se încearcă o rudimentară și cu totul nepotrivită echivalare absolută a realului cotidian cu realul teatral. Or, numai valorile realității cotidiene încărcate cu poezia teatrului sînt susceptibile să genereze o autenticitate sensibilă a universului scenic, adevăratul realism teatral.

Într-un asemenea spirit, judicios, se cer citite și cele menționate de renumitul discipol al lui Jerzy Grotowski, Eugenio Barba: „...teatrul este ficțiune, viziune. Numai forța sa de sugesție acționează asupra spectatoților. Atunci cînd se mărginește să devină ceea ce vrea să sugereze, își pierde eficacitatea”. Poate că pare puțin expresivă, oricum sentențioasă, confundarea necondiționată a teatrului cu viziunea. Dar în orice caz vinovată, nefastă, antiteatrală, este confundarea necondiționată a vieții din afara scenei, a vieții în stare naturală, ca să spunem așa, cu viața specifică lumii scenice, care cuprinde o imensă forță artistică de sugesție.

Mergînd mai departe, poate prea departe, cu distincțiile necesare dintre realitatea cotidiană și realitatea scenică, ajungem la un enunț al lui Antonin Artaud: „Imaginea unei crime, prezentate în condiții teatrale corespunzătoare, este pentru spirit un lucru infinit mai de temut decît această crimă realizată...”. Mărturisesc că nu sînt deloc ispitit să obțin posibilitatea concretă, exactă, directă, de a stabili un diagnostic diferențial între două crime, — una pe scenă și alta realizată... Dar, în orice caz, punîm această problemă, nici Artaud nu s-a oprit și nici noi nu ne putem opri la cazul în speță, la crimă. Celebrul om de teatru francez își continua demonstrația, vrînd să convingă că, în general, teatrul este mai intens decît viața.

Dar, combătînd contradicția aparentă (real și teatral) din formularea lui John Gassner subscrînd în bună măsură la optica lui Eugenio Barba (teatrul, ficțiunea și valorile de sugesție), nu ajungem deloc în mod fatal, strict, la convingerea lui Antonin Artaud. Mai mult decît atât, s-ar părea să pe această cale dobîndim uneori posibilitatea de a substitui criteriile, de a nu le alege pe cele esențiale. Aceasta, deoarece raportînd în mod legitim și absolut necesar teatrul la viață, nu rămînem în sfera diferențelor de intensitate, care nu sînt întotdeauna cele mai importante, ci abordăm sfera fundamentală a diferențelor de tonalitate specifică. Acordul sau dezacordul de intensitate rămîn circumscrise, de cele mai multe ori, în limitele cantității. În vreme ce acordul sau dezacordul de tonalitate specifică (diferențînd viața de teatru, realitatea cotidiană de realitatea scenică) se înscriu întotdeauna în lumea calității.

Și nu este deloc exclus ca variația intensităților (deci, în general, a cantităților) să poată influența destul de serios și variația tonalităților (deci a calităților). Adică, este foarte posibil și probabil ca pe parcursul transfigurării artistice a realității pentru a-i descoperi și pune în valoare resursele teatrale, să se producă diferite sporiri și modificări ale intensității, determinînd însă, în ultimă analiză, transformarea obligatorie a tonalității. Este tocmai momentul, marele moment al sărbătorii de la luminile rampei, în care, pentru uzul scenei, viața, rădăcina supremă a literaturii și artei, s-a transformat în teatru.